

Grenscontroles en grondrechten aan de landbuitengrenzen

ZAKUITGAVE

In de richtsnoeren worden **tien do's-and-don'ts** gepresenteerd die gericht zijn op vijf kerngebieden:

- het **waardig** behandelen van elke persoon;
- het identificeren en doorverwijzen van **kwetsbare personen**;
- het in acht nemen van de **rechtsgrondslag, noodzakelijkheid en evenredigheid** bij het gebruik van **geweld**;
- het toepassen van **waarborgen bij het vasthouden van mensen** aan de grenzen, en
- het in acht nemen van de procedurele waarborgen en het **beschermen van persoonsgegevens**.

Niets in deze richtsnoeren beperkt of heeft nadelige gevolgen voor de toepasselijke normen en waarborgen op het gebied van de grondrechten.

Deze richtsnoeren zijn bestemd voor grensbeheerpersoneel in de lidstaten van de Europese Unie (EU) dat op operationeel niveau werkt. Ze zijn bedoeld om deze medewerkers te helpen bij hun dagelijkse werkzaamheden om de waarborgen op het gebied van de grondrechten van de **Schengengrenscode (Verordening (EU) 2016/399)** en de daarmee verband houdende EU-wetgeving uit te voeren.

1.

BEHANDEL ELKE PERSOON WAARDIG, PROFESSIONEEL EN RESPECTVOL

+ 1.1.

Maak uzelf de basisuitdrukkingen eigen

in de meest voorkomende talen van mensen die de landgrens naderen of oversteken.

+ 1.2.

Gebruik gemakkelijk te begrijpen communicatiemiddelen

(folders, posters of IT-instrumenten) om reizigers te informeren over de aard en het doel van de grenscontroles.

+ 1.3.

Geef op zichtbare plaatsen informatie over het indienen van klachten

en de actuele klachtenformulieren, met inbegrip van kindvriendelijke versies.

+ 1.4.

Beantwoord vragen

op feitelijke en beleefde wijze.

+ 1.5.

Verleen eerste hulp en verwijs mensen die dringende gezondheidszorg nodig hebben door naar de juiste medische diensten.

Maak uzelf de desbetreffende delen eigen van de **Internationale Gezondheidsregeling van de WHO** die aan de grenzen van toepassing zijn (deel IV). Gebruik beschermingsmiddelen die aan medewerkers ter beschikking worden gesteld en blijf op de hoogte van de desbetreffende aanbevelingen op het gebied van volksgezondheid.

+ 1.6.

Hou rekening

met de leeftijd, het geslacht en de cultuur van de betrokkene.

+ 1.7.

Beperk inmenging in de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene

– bijvoorbeeld bij het controleren van persoonlijke bezittingen – tot hetgeen noodzakelijk is en in verhouding staat tot het doel en de aard van het grenstoezicht.

+ 1.8.

Besteed bijzondere aandacht aan kwetsbare personen.

Pas uw gedrag aan bij contacten met mensen met bijzondere behoeften (bijv. kinderen, slachtoffers van mensenhandel of andere geweldsmisdrijven, zwangere vrouwen, mensen met medische aandoeningen, personen met een handicap enz.). Hou er rekening mee dat sommige personen getraumatiseerd kunnen zijn. Raadpleeg in geval van twijfel het **EASO-instrument voor de identificatie van personen met bijzondere behoeften**.

+ 1.9.

Informeer personen die zich op plaatsen van binnenkomst of politiebureaus bevinden over hun rechten en de op hen toepasselijke procedure.

Doe dit zonder uitstel, zowel mondeling als schriftelijk, in een taal die zij begrijpen. Lees aandachtig het **informatieblad over immigratiedetentie** van het Europees Comité inzake de voorkoming van folteringen en onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen (CPT) om de na te leven waarborgen en materiële voorwaarden te kennen.

+ 1.10.

Werk, waar mogelijk, in een gemengde man-vrouwsamenstelling,

aangezien dit een genderbewuste aanpak bevordert.

Relevante rechtsbronnen: Handvest, artikel 1; **Schengengrenscodex**, overweging 7, artikel 2, punt 21, artikel 7 en bijlage VII, sectie 6 (bijzondere regels); **verordening betreffende de Europese grens- en kustwacht** (Verordening (EU) 2019/1896), artikel 3, lid 1, punt a); **mensenhandelrichtlijn** (Richtlijn 2011/36/EU), overweging 3; **terugkeerrichtlijn** (Richtlijn 2008/115/EG), artikelen 15 tot en met 17; **Schengenhandboek**, blz. 14, 16-17, en punt 5.6 (voor controles op kinderen); **EVRM**, artikel 5, lid 1, punt f), en lid 2; **CPT-normen inzake immigratiedetentie**; **Internationale Gezondheidsregeling van de WHO**, deel IV; **Hvj-EU, Zakaria (C-23/12)**, 17 januari 2013; **EHRM-jurisprudentie over vrijheidsberoving**.

2.

GEBRUIK GEEN GEWELD EN NEEM GEEN EIGENDOMMEN IN BESLAG, TENZIJ DIT MET HET OOG OP HET BEREIKEN VAN EEN LEGITIEM DOEL NOODZAKELIJK, EVENREDIG EN GERECHTVAARDIGD IS OP GROND VAN NATIONAAL, EU- EN INTERNATIONAAL RECHT

+ 2.1.

Wees erop bedacht dat het gebruik van geweld verschillende vormen kan aannemen,

zoals het gebruik van uw handen en lichaam; het gebruik van dwangmiddelen; het gebruik van wapens, met inbegrip van vuurwapens, en het gebruik van getrainde honden of dienstuitrusting.

+ 2.2.

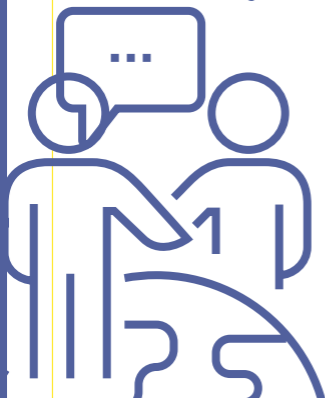
Stel alles in het werk om een situatie eerst met geweldloze middelen op te lossen,

onder meer door middel van overreding, onderhandeling of bemiddeling.

+ 2.3.

Neem alle nodige maatregelen

om het risico op letsel en schade tot een minimum te beperken.

+ 2.4.

Volg de regels inzake het gebruik van geweld en wapens, met name de beginselen van noodzakelijkheid, evenredigheid en voorzorg.

Lees vóór het gebruik van specifieke wapens en uitrusting aandachtig de richtsnoeren in bijlage V bij de **verordening betreffende de Europese grens- en kustwacht** (Verordening (EU) 2019/1896) inzake regels betreffende het gebruik van geweld door statutaire personeelsleden van Frontex).

+ 2.5.

Informeert mensen die een klacht willen indienen over de manier waarop zij dit moeten doen.

Registreer klachten die u ontvangt volgens de vastgestelde procedure.

+ 2.6.

Registreer alle gevallen van toegepast geweld en alle in beslag genomen voorwerpen, de reden en de rechtsgrondslag voor de inbeslagname ervan

(bijv. bewijsmateriaal in strafprocedures, gevaarlijke voorwerpen of andere redenen), en de verdere procedure die daarop is toegepast.

Relevante rechtsbronnen: Handvest, artikelen 3, 4 en 17; Schengengrenscore, bijlage II (registratie van informatie); verordening betreffende de Europese grens- en kustwacht, bijlage V (formeel uitsluitend van toepassing op statutaire personeelsleden van Frontex); EVRM, artikelen 2 en 3 en artikel 1 van Protocol nr. 1 bij het EVRM; EHRM-jurisprudentie over de artikelen 2, 3 en 8; Basisbeginselen van de Verenigde Naties (VN) inzake het gebruik van geweld en vuurwapens door wetshandhavers; VN-gedragcode voor wetshandhavers.

3.

BESTEED BIJ DE SAMENWERKING MET NABURIGE DERDE LANDEN AANDACHT AAN RISICO'S OP HET GEBIED VAN DE GRONDRECHTEN

+ 3.1.

Wees erop bedacht dat er strikte beperkingen gelden voor het delen van persoonsgegevens met derde landen.

Controleer, alvorens ze te delen, of u voldoet aan alle vereisten van de EU-wetgeving en de vereisten inzake de bescherming van vluchtelingen, zoals uiteengezet in uw gegevensbeschermingsbeleid.

+ 3.2.

Informeer uzelf

over hoe de autoriteiten van naburige derde landen omgaan met personen die zij onderscheppen nabij de buitengrens van de EU.

+ 3.3.

Als u verantwoordelijk bent voor het doorgeven van operationele informatie aan naburige derde landen,

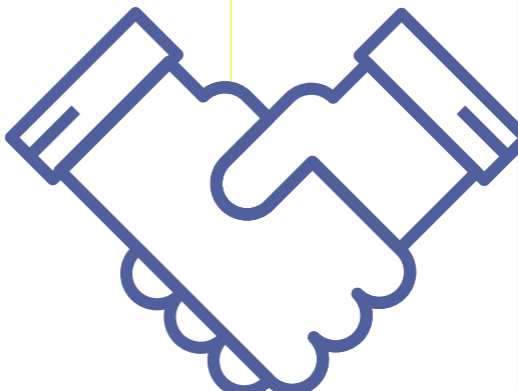
vergewis u er dan van, voordat u hen vraagt mensen te onderscheppen die de buitengrens van de EU naderen buiten een grensdoorlaatpost, dat zij na onderschepping niet zullen worden geconfronteerd met mishandeling, vervolging of andere vormen van ernstige schade.

+ 3.4.

Als de grens is omheind met een hekwerk of soortgelijke voorziening,

geef dan aan onderdanen van derde landen die de omheining bereiken en die asiel willen aanvragen, aan hoe zij bij een plaats kunnen komen waar zij fysiek veilig asiel kunnen aanvragen. Overweeg ook schriftelijke tekens te gebruiken.

— *Relevante rechtsbronnen: Handvest, artikelen 4 en 18; Schengengrenscore, gecombineerde lezing van de artikelen 3, 4 en 13; EHRM, N.D. en N.T. v. Spanje, 13 februari 2020.*

4.

IDENTIFICEER ASIELZOEKERS EN BESCHERM HEN TEGEN *REFOULEMENT*

+ 4.1.

Behandel uitingen van onderdanen van derde landen waarmee zij te kennen geven te vrezen voor of het risico te lopen op ernstige schade of vervolging

indien zij worden teruggestuurd, als een wens om internationale bescherming aan te vragen.

+ 4.2.

Vergeet niet dat iedereen internationale bescherming nodig kan hebben, ongeacht nationaliteit, leeftijd of uiterlijk.

Het is niet uw taak om te beslissen of de onderdaan van een derde land al dan niet asiel nodig heeft.

+ 4.3.

Kijk proactief naar aanwijzingen dat een onderdaan van een derde land mogelijk asiel wenst aan te vragen,

zoals beschreven in de door het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken en Frontex uitgebrachte praktische instrumenten voor eerstelijnsfunctionarissen inzake "Toegang tot de asielprocedure". Let op wie de persoon is, wat de persoon zegt, maar ook op wat u opmerkt. Neem het zakboekje van de tool mee.

+ 4.4.

Geef, zodra u hebt vastgesteld dat een onderdaan van een derde land internationale bescherming wenst aan te vragen, informatie over hoe asiel kan worden aangevraagd

in een taal die hij of zij begrijpt of waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat hij of zij deze begrijpt. Gebruik pictogrammen, vooral voor kinderen.

+ 4.5.

Indien een onderdaan van een derde land de wens te kennen geeft asiel aan te vragen,

verwijs de aanvra(a)g(st) er naar de autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor de registratie of, indien dit onder uw verantwoordelijkheid valt, registreer de aanvraag met volledige inachtneming van de vertrouwelijkheid.

+ 4.6.

Stuur onderdanen van derde landen die de wens te kennen hebben gegeven asiel aan te vragen, niet terug.

Stel eventuele bijzondere behoeften vast en verwijst de persoon door naar actoren die steun verlenen.

— *Relevante rechtsbronnen: Handvest, artikelen 18 en 19; **Verdrag van Genève van 1951 betreffende de status van vluchtelingen; Schengengrenscodex, artikelen 3 en 4; asielprocedurerichtlijn (Richtlijn 2013/32/EU), artikelen 6 en 8; erkenningsrichtlijn (Richtlijn 2011/95/EU), artikel 2, punten d) en f); Schengenhandboek, deel twee – punten 12.1 en 12.2 (asielzoekers), EHRM, M.A. e.a. v. Litouwen, 11 december 2018.***

5.

BESCHERM SLACHTOFFERS VAN MISDRIJVEN

+ 5.1.

Wees bedacht op de risico-indicatoren

inzake mensenhandel en actualiseer regelmatig uw kennis.

+ 5.2.

Neem in geval van aanwijzingen voor mensenhandel onmiddellijk maatregelen om de vermoedelijke slachtoffers te beschermen

en hen te scheiden van de verdachte mensenhandelaar. Hou er rekening mee dat slachtoffers van mensenhandel ook asiel kunnen aanvragen.

+ 5.3.

Verwijs vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel door naar bijstands- en ondersteuningsdiensten.

Bijstand en ondersteuning mogen niet afhankelijk worden gesteld van de bereidheid van het slachtoffer om medewerking te verlenen aan gerechtelijke instanties.

+ 5.4.

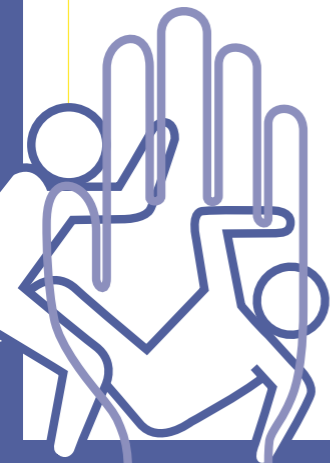
Besteed aandacht aan slachtoffers van andere geweldsmisdrijven, waaronder gendergerelateerd geweld.

Verleen bijstand en ondersteuning aan slachtoffers in samenwerking met relevante hulporganisaties.

+ 5.5.

Bewaar bewijsmateriaal van misdrijven.

— *Relevante rechtsbronnen: Handvest, artikel 5; Schengengrenscore, overweging 6 en artikel 16; verordening betreffende de Europese grens- en kustwacht, artikel 3, lid 1, punt a), en artikel 3, lid 2); mensenhandelrichtlijn, artikel 11; Verdrag van Istanboel van de Raad van Europa, hoofdstukken IV en VII; VN-protocol tegen smokkel.*

6.

BESCHERM KINDEREN DIE HET RISICO LOPEN OP MISBRUIK OF GEWELD

+ 6.1.

Maak uzelf de vereisten eigen die gelden voor kinderen om het land te verlaten en binnen te komen

(bijv. toestemming van de ouders of beëdigde verklaringen), alsook de basisbegrippen inzake kindbescherming.

+ 6.2.

Informeer kinderen op een kindvriendelijke manier over hun rechten en procedures.

Geef voorrang aan de belangen van het kind.

+ 6.3.

Maak gebruik van de richtsnoeren in het Vega-handboek van Frontex

om kinderen die risico lopen te identificeren en te beschermen.

+ 6.4.

Controleer of de personen die een kind vergezellen, het ouderlijk gezag over dat kind uitoefenen,

met name wanneer slechts één volwassene het kind begeleidt en er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat het kind mogelijk onrechtmatig bij de ouder(s) is weggehaald. Observeer ongewoon gedrag van het kind of de begeleidende volwassene(n) en meld dit, met inbegrip van fysieke of emotionele signalen.

+ 6.5.

Scheid gezinnen niet bij het aanhouden van onderdanen van derde landen die de grens op onregelmatige wijze overschrijden of trachten te overschrijden,

behalve wanneer dit strikt noodzakelijk en evenredig is om de gezinsleden te beschermen of in een bepaald geval vereist is voor een strafrechtelijk onderzoek.

+ 6.6.

Observeer en identificeer kinderen die zelfstandig reizen.

Controleer het Schengeninformatiesysteem (SIS) om na te gaan of het kind als vermist is opgegeven.

+ 6.7.

Neem, als er na tweedelijnscontroles nog steeds twijfel bestaat over het welzijn van een begeleid of onbegeleid kind,

contact op met de verantwoordelijke voogdij- en/of kinderbeschermingsinstantie en verwijs het kind daarnaar door.

— *Relevante rechtsbronnen: Handvest, artikel 24; Schengengrenscode, overweging 36 en artikel 4 (algemene clausule inzake de waarborging van de grondrechten), artikel 20, lid 1, en bijlage VII, punten 6.2 en 6.5 (bijzondere regels voor kinderen); verordening betreffende de Europese grens- en kustwacht, artikel 3, lid 1, punt a); Schengenhandboek, deel twee – punt 5.6.3 (grenscontroles op kinderen).*

7.

NEEM DE PROCEDURELE VEREISTEN EN WAARBORGEN IN ACHT

+ 7.1.

Informeer alle reizigers die naar een tweedelijnscontrole worden verwezen en personen die tijdens de grensbewaking zijn tegengehouden, op professionele, vriendelijke en hoffelijke wijze over de aard van de controle.

Doe dit in een taal die zij begrijpen of waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat zij deze begrijpen. Stel voor tweedelijnscontroles de persoon in kennis van de naam of het dienstidentificatienummer van de grenswachters.

+ 7.2.

Zorg ervoor dat grenscontroles personen waarvoor krachtens het Unierecht het recht van vrij verkeer geldt,

niet beletten om terug te keren naar hun land van nationaliteit of verblijf.

+ 7.3.

Neem bij weigering van toegang aan grensdoorlaatposten

een met redenen omkleed schriftelijk besluit, met gebruikmaking van het Schengenstandaardformulier en vermelding van de precieze feitelijke en juridische redenen voor de weigering.

+ 7.4.

Zorg ervoor dat de onderdaan van een derde land aan wie de toegang wordt geweigerd, de ontvangst van het formulier bevestigt,

met name door het te ondertekenen. Lees aandachtig de eventuele opmerkingen van de persoon op het formulier en geef, indien nodig, gevolg aan deze opmerkingen.

+ 7.5.

Overhandig een kopie van het ingevulde standaardformulier aan de betrokkene

en zorg ervoor dat hij of zij de inhoud ervan begrijpt. Maak zo nodig gebruik van de diensten van een gekwalificeerde tolk. Neem eventuele twijfels van de betrokkene weg.

+ 7.6.

Informeer alle onderdanen van derde landen aan wie de toegang wordt geweigerd, over beroepsprocedures.

Doe dit zowel mondeling als met behulp van het standaardformulier.

+ 7.7.

Overhandig een schriftelijke lijst van contactpunten die informatie kunnen geven over beroepsbeoefenaren die rechtsbijstand verlenen.

Hang deze lijst op zichtbare punten aan de grensdoorlaatposten op.

+ 7.8.

Corrigeer indien in de beroepsprocedure wordt geconcludeerd dat de toegang ten onrechte is geweigerd, het doorgehaalde inreisstempel

en breng alle andere noodzakelijke doorhalingen en correcties aan.

+ 7.9.

Registreer elke weigering van toegang in een register, met inbegrip van de redenen hiervoor.

+ 7.10.

Wanneer mensen zonder papieren tijdens de grensbewaking worden tegengehouden en hun wordt gevraagd hun redenen voor aanwezigheid in het grensgebied toe te lichten,

communiceer in een taal die zij vermoedelijk begrijpen. Maak in geval van taalbarrières gebruik van de diensten van een gekwalificeerde tolk.

+ 7.11.

Breng, indien verdere actie nodig is nadat iemand tijdens de grensbewaking is aangehouden,

de persoon naar het dichtstbijzijnde grenswachtstation en voer een persoonlijk gesprek in een taal die de betrokkene vermoedelijk begrijpt. Maak zo nodig gebruik van de diensten van een gekwalificeerde tolk.

+ 7.12.

Bied voldoende gelegenheid aan onderdanen van derde landen die na het overschrijden van de groene grens zijn aangehouden,

om argumenten tegen hun verwijdering naar voren te brengen en onderzoek hun individuele omstandigheden. Informeer hen over hun recht om beroep aan te tekenen tegen elk besluit.

— Relevante rechtsbronnen:

Handvest, artikel 41;

Schengengrenscore,

overweging 7, artikelen 4, 13 en 14, en bijlage V, deel A (weigering van toegang) en deel B (standaardformulier); HvJ-EU, *Air Baltic (C-575/12)*, 14 september 2014;

Schengenhandboek,

deel twee – punten 1.3 (grenscontroles), 8.4 en 8.7 (weigering van toegang), en deel drie (grensbewaking); EHRM, *Hirsi Jamaa e.a. v. Italië*, 23 februari 2012; EHRM, *N.D. en N.T. v. Spanje*, 13 februari 2020, en EHRM, *Asady e.a. v. Slowakije*, 25 maart 2020.

8.

NEEM ALLE NODIGE VOORZORGSMAATREGELEN OM PERSOONSgegevens TE BESCHERMEN

+ 8.1.

Zorg ervoor dat alle
persoonsgegevens,
met inbegrip van
gezondheidsgegevens en
andere gevoelige gegevens,

worden verzameld en
verwerkt in overeenstemming
met de regels inzake
gegevensbescherming.

+ 8.2.

Informeer alle reizigers
over de verwerking van hun
persoonsgegevens,

met inbegrip van de gegevens
die worden verwerkt, voor
welk doel en wie er toegang
toe heeft. Gebruik folders
of posters voor een
beter begrip.

+ 8.3.

Wanneer u vingerafdrukken
neemt voor Eurodac, volg de
richtsnoeren

in de FRA-checklist om te
handelen in overeenstemming
met de grondrechten bij het
verkrijgen van vingerafdrukken
voor Eurodac [[hier](#)].

+ 8.4.

Informeert mensen naar behoren wanneer u vingerafdrukken neemt voor Eurodac.

U kunt gebruikmaken van de brochure die FRA samen met de Eurodac Supervision Coordination Group (samenwerkingsverband van toezichthouders op het Eurodac-systeem) heeft ontwikkeld [\[hier\]](#).

+ 8.5.

Informeert mensen hoe zij toegang kunnen krijgen tot hun opgeslagen persoonsgegevens en een kopie daarvan kunnen verkrijgen,

en welke stappen zij kunnen ondernemen om onjuiste of onrechtmatig opgeslagen informatie te laten corrigeren of verwijderen.

+ 8.6.

Verstrekt reizigers de contactgegevens van de bevoegde nationale autoriteiten,

met inbegrip van de gegevensbeschermingsautoriteiten, om hen in staat te stellen hun rechten uit te oefenen.

Relevante rechtsbronnen: Handvest, artikel 8; **algemene verordening gegevensbescherming**, hoofdstuk 3; **Richtlijn (EU) 2016/680**, hoofdstuk 3; **verordening betreffende het Schengeninformatiesysteem (grenscontroles)** (Verordening (EU) 2018/1861), hoofdstuk 9; **verordening betreffende het Schengeninformatiesysteem (politiële samenwerking)** (Verordening (EU) 2018/1862), hoofdstuk 16; **verordening betreffende het Visuminformatiesysteem (VIS)** (Verordening (EG) nr. 767/2008), hoofdstuk 6; **Eurodac-verordening** (Verordening (EU) nr. 603/2013), artikel 29; **verordening betreffende het inreis-uitreisstelsel (EES)** (Verordening (EU) 2017/2226), artikelen 50 en 52; **verordening betreffende het Europees reisinformatie- en -autoritatiesysteem (Etrias)** (Verordening (EU) 2018/1240), artikel 64; de **Interoperabiliteitsverordeningen (EU) 2019/817 en (EU) 2019/818**, artikelen 47 en 48; **Schengenhandboek**, blz. 14 en 16.

9.

WERK SAMEN MET INSTANTIES VOOR TOEZICHT OP DE MENSENRECHTEN EN MET HUMANITAIRE ACTOREN

+ 9.1.

Hou rekening met en eerbiedig het mandaat en de bevoegdheden van onafhankelijke nationale, Europese en internationale toezichthoudende instanties, grondrechten- en vluchtelingenbeschermingsinstanties

en andere organisaties die bij de grens aanwezig zijn. Verleen hun toegang tot informatie, documenten en personen overeenkomstig de wet.

+ 9.2.

Blijf op de hoogte van eventuele richtsnoeren van deze instanties

met betrekking tot de eerbiediging van de grondrechten bij grensbeheeractiviteiten.

— *Relevante rechtsbron: verordening betreffende de Europese grens- en kustwacht, artikel 3, lid 1, punt e), artikel 3, lid 2, en artikel 110; asielprocedurerichtlijn, artikel 29; Europees Verdrag ter voorkoming van foltering (CETS nr. 126), artikelen 2 en 3.*

+ 9.3.

Communiceer nauw met hen in een geest van samenwerking,

met inachtneming van het recht op toegang tot informatie, documenten en personen, zoals bepaald in de rechtsinstrumenten tot vaststelling van hun individuele mandaten.

+ 9.4.

Hou rekening met de rol van de toezichthouders op de grondrechten van Frontex

en ondersteun hen bij de uitvoering van hun taken.

10.

NEEM TIJD VOOR LEREN EN ONTWIKKELEN

+ 10.1.

Volg regelmatig training over grondrechten,

met inbegrip van het gebruik van geweld, onder meer door middel van praktijkoefeningen en simulaties op het terrein.

+ 10.2.

Stel het personeel dat onder uw toezicht werkt, in staat om regelmatig de nodige training te volgen,

onder meer op het gebied van eerste hulp en op het gebied van gezondheid en welzijn van het personeel, om hun servicegerichtheid en professionaliteit voortdurend te verbeteren.

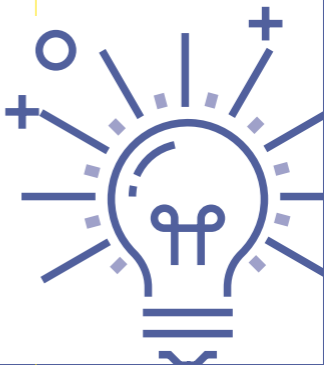
+ 10.3.

Leer de talen die nodig zijn om uw taken uit te voeren,

en fris uw kennis regelmatig op.

— *Relevante rechtsbronnen:*

Schengengrenscode, artikel 16, lid 1; **verordening betreffende de Europese grens- en kustwacht**, overweging 51, artikel 3, lid 2, en artikel 62; **mensenhandelrichtlijn**, overweging 25 en artikel 18, lid 3; **asielprocedurerichtlijn**, artikel 6, lid 1.

FRA – BUREAU VAN DE EUROPESE UNIE VOOR DE GRONDRECHTEN

fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights

 twitter.com/EURightsAgency

 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

© Europees Bureau voor de grondrechten, 2022

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2022

Print ISBN 978-92-9461-866-5
doi:10.2811/419958
TK-01-20-460-NL-C

PDF ISBN 978-92-9461-862-7
doi:10.2811/039054
TK-01-20-460-NL-N

Pictogrammen/Illustraties: © iStock.com/Marvid; © iStock.com/ Varijanta;
© iStock.com/da-vooda

Manuscript voltooid in 2020

Bureau voor publicaties
van de Europese Unie